Toespraak Piet Dankert, lijsttrekker Europa, tijdens de partijraad van de Partij van de Arbeid op 11 maart 1989 in de Hanzehof in Zutphen.

Partijgenoten,

Bedankt voor de verlenging van het contract. Bedankt voor de gegeven kans in de komende vijf jaar alsnog voor elkaar te krijgen wat de afgelopen tien jaar nog niet mocht lukken, bedankt ook voor uw vertrouwen in mijn, beperkte, vermogen om tussen nu en 1994 mede gestalte te geven aan een zich ingrijpend veranderend Europa. Het verkiezingsprogram geeft aan hoe we die veranderingen willen, de dagelijkse politieke praktijk zal uitmaken hoeveel en welke veranderingen we tot stand kunnen brengen. Ik garandeer u wat de inzet betreft een maximum van het goede.

Deze inleidende woorden klinken wat anders dan die van vijf jaar geleden. Ik was toen vol twijfel over een nieuw mandaat. De Europese gemeenschap machteloos, het Parlement rechteloos, er waren meer bevrediging gevende activiteiten denkbaar dan die van lid van een tegen de bierkaai vechtend Parlement.

Juridisch heeft de Europese Akte van 1987 die situatie van het Europees parlement niet ingrijpend veranderd. Politiek echter leven we vandaag, ook in Straatsburg, in een volstrekt andere wereld. De Akte heeft een proces op gang gebracht dat, in samenhang met wat er momenteel in Oost-Europa gaande is, in ons continent wel eens even diepe sporen kan trekken als de Franse revolutie dat 200 jaar geleden deed.

Ik weet niet in welk deel van Europa de veranderingen het ingrijpendst zullen zijn - in ons deel dat zich van de negentiende eeuwse nationale staat af of in dat deel dat zich naar nationale onafhankelijkheid weer toe beweegt. Ik weet wel dat het wereldbeeld dat we ons na 1945 geleidelijk aan eigen hebben gemaakt tot in de kern dreigt te worden aangetast. Wat is dat beeld. Dat van het onbetwiste leiderschap in de Sowjet-Unie over het Oost, dat van de VS over het West van de Oost-Westverhouding, dat, van ons uit gezien, van een Russische dreiging en een Amerikaanse garantie voor onze veiligheid, dat van een door de militaire macht van de grote mogendheden diepgevroren centraal-europees of Duits probleem. Wat bijna een halve eeuw vanzelfsprekend was is dat nu niet meer: de Bondsrepubliek, de

Europese hoeksteen van de NAVO lijkt zich, kijk maar naar het moderniseringsdebat, te ontworstelen aan de oude these dat alleen door "Westintegration" en "Ostpolitik" te bedrijven is. Die ontwikkeling houdt rechtstreeks verband met fundamentele veranderingen die zich in de Sowjet-Unie en met name ook in enkele oosteuropese landen voltrekken. Neem Polen, waar de voorstellingen eenakters van de nu net in Tsjechoslowakije in het gevang gegooide Havel bijwoonde- met de erkende vakbond Solidarnese in onderhandeling is: neem Hongarije waar voor het eerst in de naoorlogse geschiedenis - na Praag 1948 eigenlijk - een sociaaldemocratische partij uit een niet communistisch ei gekomen is. Estland. Letland, Litouwen, republieken die alleen
door Habsburg en Frans Josef Strauss nog niet van de Europese kaart waren geschrapt, blijken nog steeds te bestaan. Dank zij Gorbatsjov dat alles? Ja, Maar evenzeer dankzij die Russische leider, die met Glasnost en perestroika ook de mogelijkheid biedt de pan-Europese verhoudingen een nieuwe grondslag te geven, een veel bredere dan die van de veertig jaar alles bepalende militaire confrontatie. Kunnen wij die uitdaging aan, kunnen we onzerzijds bijdragen die nieuwe grondslag solide te maken? Veel hangt af van wat wij met 1992 voor hebben.
Voorlopig is het niet veel meer dan het jaar van de interne markt, van het ondergeschikt maken van de bevoegdheden van de nationale staat aan de behoeften van de Europese economie. De PvdA accepteert die interne markt. Werkgelegenheid, welvaart, er zijn doorslaggevende argumenten. Maar een markt alleen? Het uit handen geven van, overigens nog maar half functionerende beleidsinstrumenten? De toekomst van de EG is in de Europese Akte, behalve in heel grote woorden, niet geregeld.
De strijd over die toekomst niet gestreden. Tegenover Commissievoorzitter Delors, een man met ideeën, maar, zoals Thatcher terecht concludeerde, zonder politieke legitimiteit, en zes, zeven regeringen met goede bedoelingen maar zonder helder beleid, staat die ene dame met een goed doordachte strategie. Zij wil niet meer dan de markt. Haar strategische positie is sterk omdat de Twaalf tot die markt besloten hebben. Partijgenoot Van der Zwan heeft in de "fringe" van ons Europees congres de kracht van haar positie helder geschilderd. Sprekend' over de verwijdering van handelsstromen en produktie - ook los van 1992 - zei hij, ik was erbij maar citeer de HP: "Dit betekent dat de concurrentiepositie van een land net zo belangrijk is

geworden als die van oudsher was voor een onderneming". Een helderder analyse van wat op de interne markt dreigt als het bij alleen een interne markt blijft is niet mogelijk. Een variant waar meer waardeoordeel in zit stamt van een andere partijgenoot in opmars, prof. Geelhoed. Samengevat was zijn stelling: Marktintegratie zonder beleidsintegratie leidt tot beleidsconcurrentie. En daar komen dan de Paasbrieven van Ruding van: Thatcher het toptarief inkomstenbelasting naar beneden, wij ook! Met andere woorden: een interne markt alleen houdt het gevaar in dat de bovengrenzen van de politiek in elf lidstaten bepaald worden door de grenzen die de twaalfde lidstaat gerespecteerd wenst te zien. Zo'n Europa is voor ons onaanvaardbaar. Daarom heeft de PvdA met de keus voor de interne markt geen ander alternatief dan verder te gaan op de door Delors gewezen weg naar een economisch en sociaal samenhangend Europa. Daar helpt geen lieve moeder meer aan. Niks defensief. "Aanvallen". Want dat Europa vraagt om meer sociaaldemocratie dan we in de Noordelijke lidstaten na 1945 nodig hadden om de sociale welvaartsstaat uit te bouwen. Niet alleen is het verdelingsvraagstuk op Europese schaal een stuk lastiger, het wordt ook een bijna bovenmenselijke inspanning ervoor te zorgen dat, door middel van aan de structuurfondsen gekoppeld economisch struktuurbeleid, de onderontwikkelde regio's, meer worden dan Europa's permanente bijstandsgenieters.

Van een Europa van de regeringen valt zo'n inspanning niet te verwachten. Compromissen tussen twaalf lidstaten kunnen tot niets meer leiden dan steun van de armen aan de interne markt in ruil

voor toezeggingen voor bijstand. Dat is nooit anders geweest, het zal nooit anders worden. Kijk maar naar de EG sinds 1958: de rijke regio's sijri rijker geworden, de afstand tassen rijk en arm is vergroof, tussen de lidstaten, binnen de lidstaten. 1992 kan die verschillen verder vergroten.

Daarom is een ander, een echter Europa nodig dan dat van de regeringen - een Europa, van grensoverschrijdende politieke partijen, van een parlement met reële wetgevende bevoegdheden, van een Europese Commissie met de beleidsmarges van een echte executieve. Parlement en Commissie hebben de nodige voorzetten gegeven, het doel, de Ministerraad, was nog te vaak dichtgespijkerd. Toch: de ontwikkeling van de structuurfondsen tot een nieuw Europees beleidsinstrument, zowel in Oost-Nederland als in Griekenland, is onverbrekelijk verbonden met het

begrotingsrecht van het Europees parlement. En dat "greenish parliament" - de term komt uit The Economist - heeft, of het nu om zeehonden of emissienormen gaat, meer voor het milieu gedaan dan de Raad lief was. Dat milieubeleid, de sociale dimensie, en onder die twee de democratisering, zijn de speerpunten van het PvdA verkiezingsprogram en van het Manifest van de Europese Socialistische Partijen. Toen ik de programma's van de concurrentie er op nasloeg viel me al snel op dat daarin vergelijkbare prioriteiten gesteld werden. Met name de forumdiscussies in de verkiezingscampagne dreigen daardoor saaie vertoningen te worden.
Het lijkt me daarom verstandig in die campagne duidelijk te maken dat het CDA of de VVD in Europa verschrikkelijk veel lijken op CDA en VVD in Nederland en de PvdA in Europa niets anders is dan de PvdA in Nederland. Sterker nog, het lijkt me mogelijk hard te maken dat hoewel CDA en VVD al niet zo best zijn voor Europa ze nog slechter zijn voor Nederland. Omdat ze tot nog toe na laten Nederland een sterke positie in het Europa van de interne markt te bezorgen.
Dankzij het beleid van loonmatiging dat we de afgelopen jaren hebben gekend, is de Nederlandse concurrentiepositie nog steeds een behoorlijke. Maar het beleid verschuift. Onze positie in de EG van twaalf is aanzienlijk meer perifeer dan in de gemeenschap van zes. Wij zijn het meest vervuilde EEG-land. Ons werkloosheidspercentage is onaanvaardbaar hoog. Onze transporten telecommunicatie-infrastructuur sluit niet goed aan op de ambitie "Nederland Distributieland" te worden. Onderwijs en scholing, elders wordt er meer aan gedaan. Wim Kok heeft vorig jaar bij de Algemene Beschouwingen duidelijk gemaakt dat we wat aan die zwakke plekken moeten doen, dat het beter is te investeren in de kwaliteit van onze samenleving en in de kwaliteit van de toekomst van die samenleving, dan in een tot meer bierblikjes, auto's, koelkasten, geurtjes uit spuitbussen, of vliegtuigreizen leidende belastingverlaging. Zo'n investering is van groot belang voor Nederland, diezelfde investering is van fundamenteel belang, als het gaat om het verzekeren van de plaats van Nederland in het Europa van 1992. CDA en VVD leggen die verbinding wijselijk niet. Ze sullen zich erop voor staan dat zij alleen Europese programma's hebben. Wij naast een Europees een nationaal program. Ik geef toe dat het alleen beschikken over een Europees program voordelen heeft. Er is geen journalist die ze echt leest. Toch kom je er vreemde zaken in tegen. Neem het Europees verkiezingsmanifest van de liberalen. Een puntje, maar dan wel een dat

stoort: het gaat over migranten uit EEG-
lidstaten. De liberalen beloven: "een Europees ingezetenschap
met stemrecht in de plaats van vestiging". "Goede Europeanen die liberalen" denk je dan, maar zoals altijd moet op de kleine letters gelet worden. De Europese liberalen vervolgen: "De toepassing van het principe is onderworpen aan speciale overgangsmaatregelen om rekening te houden met de toestand in die lidstaten waar het aandeel van burgers uit andere lidstaten groter is dan 20% van de bevolking". Immigranten van buiten de EEG moeten het doen met "fundamentele rechten en vrijheden". Stemmen mogen die al helemaal niet. Het programma van de EVP, niet de Evangelische maar de Europese Volkspartij, staat wat dichter bij het onze, al is hun Europa zo “gezins- en kindvriendelijk" dat je je af vraagt wat mensen die in een andere rubriek vallen er mee aan moeten. Zij moeten het doen met de mededeling dat "aan andere leefgemeenschappen niet wordt voorbijgegaan". Uit dat EVP/CDA-program nog een opvallend puntje. Het is de Italiaanse christen-democraat en minister Andreotti - de man van "ik hou zoveel van Duitsland dat ik er liever twee heb" - waarschijnlijk niet opgevallen, maar het staat er: "De christen-democraten eerbiedigen en ondersteunen uitdrukkelijk de wens van de Duitsers, dat in een Europa met vrije volkeren de eenheid en de vrijheid van Duitsland voltooid dient te worden". Hoe het daarna met de Europese Gemeenschap zal gaan wordt verder niet-uitgewerkt.

Vergeleken daarmee zijn onze inconsistenties klein. Ik blijf er daarom bij, ons Europees verkiezingscongres was een goed congres. Het heeft de PvdA duidelijker dan tevoren in Europa geplaatst. De kop van het NRC-artikel -"PvdA zwalkend door Europa" behoort bij het verleden. Wij hebben begrepen dat de uitdaging van de interne markt ons voor de noodzaak stelt het compromis tussen kapitaal en arbeid, tussen overheid en samenleving, dat we na de tweede wereldoorlog nationaal tot stand hebben weten te brengen, op het Europese vlak uit te bouwen. Dat vraagt strijd, harde strijd waarschijnlijk. Uw Europese vertegenwoordigers durven die strijd aan. We durven dat zonder vrees voor mogelijk Nederlands identiteitsverlies. Integendeel, de strijd in Brussel en Straatsburg maakt de Nederlandse identiteit herkenbaar. Daar zijn we de afgelopen vijf jaar in geslaagd. Dat zal ook de nieuwe groep wel redden. Nederland in. Europa, voor ons geeft dat geen problemen. Tegelijkertijd natuurlijk Nederland en Europa. De onderscheidene taken zijn nog niet

helder afgebakend. Juist daarom is van belang dat de samenwerking tussen PvdA Europarlementariërs en Tweede- Kamerleden goed is. Wij zijn beschikbaar voor reëel overleg. Wij hebben elkaar nodig om te voorkomen dat de parlementaire democratie door "Europa" verder wordt uitgehold. Ik denk daarbij zowel aan de noodzaak nationaal reeds afgedragen democratische bevoegdheden alsnog aan het Europese parlement te geven - de sterk toegenomen besluitvorming in de Raad bij gekwalificeerde meerderheid dwingt daartoe - als aan het mij wat zorg barende gebruik dat Jacques Delors ter kalmering van ongerustheid over nationale identiteit van het subsidiariteitsbeginsel maakt. In beginsel pleit veel voor het beginsel dat je niet op Europees niveau taken aan je moet trekken die nationaal, regionaal of lokaal vervuld kunnen worden. Maar als dat betekent dat ook de uitvoering van Europees beleid aan lagere overheden kan worden overgelaten, dan is er reden voor zorg. Als we over Europa en fraude praten dan komt het vooral door die delegatie van uitvoerende bevoegdheden. Een Europees milieubeleid, te verwezenlijken met behulp van nationale controle op de uitvoering? Daar komt te weinig van terecht.
"Een rechtvaardige samenleving in een schoner Europa bereiken we alleen als Europa daar zelf voldoende over te zeggen krijgt". De socialisten in het Europees parlement onderschrijven de doelstelling. Ze staan er al, als verreweg de grootste fractie, ook borg voor dat reële voortgang op die weg kan worden gemaakt. Zij immers vertegenwoordigen kiezers uit verreweg de meeste lidstaten. Bovendien, ze hebben capabele bondgenoten in de Europese Commissie. Partijgenoot en Commissievoorzitter Delors voorop.
Met meer socialisten in het Europees parlement wordt Europa meer Gemeenschap, minder speelterrein voor de krachten van de markt.
De Gemeenschap die wij willen is ook veel beter in staat de samenwerking met het zich veranderende Oost-europa uit te bouwen dan een alleen maar gemeenschappelijk markt dat is.
Een eigen Europees huis- het is de beste formule om in vrede en voorspoed uit het naoorlogse tijdperk nieuwe tijden tegemoet te gaan. Dat kan op 15 juni, met de Partij van de Arbeid.